

הכנסת העשרים וחמש

יוזמת: חברת הכנסת נעמה לזימי

פ/25/3137

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון – דוח גיוון וייצוג), התשפ"ג–2023

1. הוספת סעיף 10ב בחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד–1984¹, אחרי סעיף 10א יבוא:

"דוח גיוון וייצוג 10ב. (א) מנהל בתי המשפט יגיש לוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, ב-1 במרס מידי שנה, דין וחשבון לגבי מינוי השופטים בשנה הקודמת לדוח ובו יפורטו, בין השאר, נתונים באשר לייצוג של:

(1) בני שני המינים;

(2) אנשים עם מוגבלות;

(3) בני האוכלוסייה הערבית, לרבות הדרוזית והצ'רקסית;

(4) מי שהוריו או הורי הוריו נולדו מחוץ לישראל תוך פירוט ארצות המוצא;

(5) אזורים גאוגרפיים שונים;

(6) בני דתות וקהילות שונות.

(ב) בדין וחשבון כאמור בסעיף קטן (א) יפורטו הנתונים לפי פסקאות (1) עד (6) תוך השוואה לחלקן של הקבוצות השונות באוכלוסייה הכללית."

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198.

דברי הסבר

ביקורת רבה על מערכת המשפט ועל הליך מינוי השופטים נובעת מטענות של חוסר ייצוג עבור אוכלוסיות ומיעוטים בחברה הישראלית. בחברה מגוונת כמו החברה הישראלית, שיקוף כלל חלקי האוכלוסייה במערכת המשפט הוא מרכיב חשוב ביצירת לגיטימיות רחבה. ככל שיותר חלקים בחברה מזהים שופטים המייצגים אותם, כך הם מרגישים שמערכת המשפט לא מקבלת החלטות שרירותיות שלא מתחשבות בנסיבות וברקע, אלא שבקבלת החלטותיה היא שקלה והבינה גם את רקעם ונסיבות חייהם.

בנוסף, חוסר ייצוג וגיוון יוצר מצב בו השאיפה בקרב האוכלוסיות המדוברת להגיע לעמדות אלו יורדת. זאת הן בשל הירידה באמון במערכת המשפט בקרב אוכלוסיות אלו והן משום שהן אינן רואות דמויות המגיעות מרקע דומה אליהם בעמדות אלו כיום. בישראל כיום ישנן מספר אוכלוסיות הנמצאות בייצוג חסר, ויש להגדיל את חלקן מבין השופטים והשופטות בישראל.

דוגמא בולטת שעולה תמיד לסדר היום הציבורי, היא היעדר משרות שיפוט בקרב מזרחים. לצד זאת, בהיעדר סקירות ישירות בנושא ובהיעדר דיווח עצמי של שופטים, אין כיום מדד הקובע באופן מספרי את שיעור השופטים מעדות המזרח, אולם בדיקות ומדדים עקיפים מצביעים על פער משמעותי בייצוג. הסוגיה הזו נמצאת בלב השיח הישראלי שנים רבות והיא מהסוגיות המפלגות והקשות בחברה.

אוכלוסייה נוספת שנמצאת בתת ייצוג במערכת המשפט היא האוכלוסייה החרדית. נכון להיום, לא נמצאו שופטים בבתי משפט מחוזיים שהם בוגרי זרם החינוך החרדי, ורק שני שופטים כאלו המכהנים בבתי משפט השלום. דוגמא נוספת היא האוכלוסייה הערבית בעמדות שיפוט כיום. רק 9% מכלל השופטים אינם יהודים, כאשר 4.6% מוסלמים, 3.1% נוצרים וכ-0.9% דרוזים. ישנן עוד דוגמאות רבות של אוכלוסיות הנמצאות בייצוג חסר בישראל, כמו יוצאי ברית המועצות לשעבר ויוצאי עדות אתיופיה.

יש למצוא פתרון המאזן בין הצורך למנות שופטים מקצועיים שנבחרו על סמך כישוריהם בלבד, ובין הצורך להגדיל את הייצוג של האוכלוסיות הנמצאות בייצוג חסר.

על כן, מוצע שבסמוך להחלטות הוועדה לבחירת שופטים, יפורסם מטעמה דוח גיוון וייצוג. הדוח יסקור את מצב הייצוג והגיוון בקרב השופטים בעת החלטת הוועדה לבחירת שופטים, כן את ההחלטות שנעשו והאם הן מגדילות את הייצוג בקרב אוכלוסיות שנמצאות בייצוג חסר. פרקטיקה זו תחייב הפנמת סוגיית הגיוון ובחינה שתחייב התבוננות עומק על היעדר הגיוון תוך כדי התהליך. היא תגדיל את משקל עקרון השיקוף, אך מבלי לכבול את ידי הוועדה לבחור באופן שאינו עומד בדרישות המקצועיות. הגדלת משקל עקרון השיקוף בעיני חברי הוועדה למינוי שופטים תצמצם את נקודות העיוורון ביחס לייצוג וכך סביר להניח שימונו יותר שופטים מרקעים מגוונים יותר.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ז' בניסן התשפ"ג (29.03.2023)